

Universal Declaration of Human Rights - Kabardian

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ЦІыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

Дунейпсо кърал зэгухъэныгъэм и зэхуэсу 1948 гъэм дыгъэгъазэм и 10-м шыІам кыщаштащ 217 А (III) зи бжыгъэ унафэмкІэ.

Дунейпсо Кърал Зэгухъэныгъэм (ДКъЗ) и Зэхуэсым егъэІур;

Дунейпсо цІыхугъэм кыыхиубыдэ дэтхэнэ зы цІыхури зэгухъэныгъэри;

мы джэпсалъэр сытым шыгъуи я нэгум щІагъэтурэ мыбы кыщыхэщ цІыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ я нэІэ зэрытрагъэтым, хуащІ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъуэгукІэ зрагъэужыну;

хэгъэгу кІуэцІхэми дунейпсоми кІуэхукІэ нэхъри зыщызужь амалхэр зыхуагъэщхъэпэурэ мы зэгухъэныгъэшхуэм хэт къралхэм езым я лъэпкъхэри, я унафэм щІагъэт нэгъуэщІ къралхэм я лъэпкъхэри кызэцІиубыдэу, дунейпсом и дэнэ щІыпІи мы цІыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ лъэщу шызрагъэкІуэным, кыщаштэным, щагъэзэщІэным хуцІэкъунхэу,

цІыху хуэфашэхэм теухуауэ жылагъуэхэми лъэпкъхэми я зэхуэдэ идеал щапхъэхэр къэзыгъэуэв мы дунейпсо джэпсалъэр.

1-нэ пычыгъуэ

ЦІыху псори щхъэхуиту, я щІыхъырэ я хуэфашэхэмрэкІэ зэхуэдэу кълъхур. Акъылрэ зэхэщІыкІ гъуазэрэ яІэщи, зыр зым зэкъуэш зэхэщІэ яку дэлъу зэхушытын хуейхэщ.

2-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхури зэхуэдэу хуитщ мы джэпсалъэм хэт цІыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуигъэщхъэпэну, зыщыщ расэм, и фэм, цІыхубз-цІыхухъуу зэрыщытым, и бзэм, иІыгъ диным, политичнэ е нэгъуэщІ еплъыкІэу иІэм, лъэпкъыу е цІыху гупу кызыхэкІам, мылькуу иІэм, кыщальхуа-кыздалъхуам емылытауэ зэхэгъэжыншэу, хуэгъэкІуэтэныгъэншэу.

КъинэмышІауэ, кърал щхъэхуити, нэгъуэщІым и унафэ щІэти, щхъэхуитыжнэгъэ (автономие) зимыІи, нэгъуэщІу зы щхъэхуитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыт хуэдэрей къралым и цІыхуу щытми дэтхэнэ зы цІыхум зэхэгъэжнэгъэ хуащІ хъунукъым зыщыщ къралым и политичнэ е юридическэ системэ е дунейпсо къралхэм я зэхуакум щІэ статусым кыыхэкІу.

3-нэ пычыгъуэ

Псэуныр, щхъэхуитыныр, шынагъуэншагъэр хэти и хуэфашэщ.

4-нэ пычыгъуэ

Хэти пщылІу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэт хъунукъым, сыт хуэдэ щІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэхуныр зыми хуэбдэ мыхъуну къуэдыщ.

5-нэ пычыгъуэ

Хэти лъэщыгъэ епхьэлІэ хъунукъым, залымыгъэкІэ, цІыхугъэм къемызэгъу е и напэр зыгъэулыин хуэдэкІэ удзекІуэ, апхуэдэ тезыр теплъхъэ хъунукъым.

6-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашщ дэнэ щІыпІи цІыхуу, юридическэ лицоуэ кыщалъытэну.

7-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхури кърал хабзэм и пашхъэ щызэхуэдэщ икІи кърал хабзэм кърэхъумэныгъэхэр зэхэгъэжыншэу, я зэхуэдэу зыхуагъэхъэпэну хуитщ. зэхэгъэжыншэу, зэхуэдэу хуэфашщ мы джэпсалъэм къемызэгъ, зэхэгъэж зыхэлъ ІуэхущІафэхэми, апхуэдэ ІуэхущІафэм сыт хуэдэуи тегъэгущуэнми кыщахъумэну.

8-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ хабзэ нэхъыщхъэм е кърал хабзэм кырипэс цІыху хуэфашщхэр зыкътэ ІуэхущІафэ кыщыхъукІэ хуитыныгъэ зиІэ хеящІэхэм зыхуигъэзэну, зыкыригъэхъумэну.

9-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхури лажъэ имыІэу яубыд, ягъэтІыс е егъэзыгъэкІэ нэгъуэщІ щІыпІэ яху хъунукъым.

10-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхуми хуитыныгъэ иІэщ и хуэфашщхэр, и хуитыныгъэхэр щаубзыхукІэ икІи езым зы лажъэ кыщытралъхъэкІэ зыми фІэмыІыкІ, зыми и унафэм щІэмыт, имытельхъэ хеящІэ щхъэхуит псэхуитыр захуагъэкІэ икІи нахуэуэ и Іуэхум иригъэплъыну хуеину.

11-нэ пычыгъуэ

1. Зы лажъэ/щІапхъэджагъэ зытралъхъэ дэтхэнэ зы цІыхури зиухиижын зыхуэныкъуэну шынагъуэншагъэхэр зыщигъуэтыну хеищІэгъу нахуэм и кІэухуу, кърал хабзэм тету ягъэкъуаншэхункІэ хейуэ кълъытэр, мыхеифэ къралпыркъым.

2. Хэти ягъэкъуаншэ хъунукъым, щіщІэм щыгъуэ кърал хабзэкІэ е Дунейпсо хабзэкІэ щІэпхъэджагъэу ямыбжа зы Іуэху зэрищІам е ищІапхъэу къащыхъу зэримыщІам щхъэкІэ. Хэти щІапхъэджагъэ щіщІам щыгъуэ хуэгъэувау щыта тезырым нэхъыбэ тралъхъэ хъунукъым.

12-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум и гъащІэ унейм, и унагъуэм, и унэм е зэрызэрыщІэ щІыкІэхэм щхъэусыгъуэншэу зыри кыхэзэрыхъ хъунукъым, и напэм, и цІэм кьеІусэ Хэти хуитыныгъэ иІэщ мыпхуэдэ кыхэзэрыхъыныгъэхэм кърал хабзэкІэ зыкыщыригъэхъумэну.

13-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ дэтхэнэ зы кърали и щІыналъэм щхъэхуиту щызекІуэну, щыпсэуноу.

2. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ езы и къралри хэту дэтхэнэ зы къралым иІэпхъукІыну икІи щІэрыщІэу нигъэзэжыну.

14-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ залымыгъэ/лей кыщрахым и щхьэр нэгъуэщІ къэрал иригъэзыну, щхьэегъэзныгъэ амалхэр зыхуигъэщхьэпэну.
2. Ауэ пэжыпэу политичнэу щымыт щІэпхьэджагъэхэм е Дунейпсо къэрал зэгухьам и мурад, и бзыпхьэ къемызэгъ ІуэхущІафэхэм кыыхэкІ дауэдапщэхэм щыгъуэ мы хуитыныгъэр зыхуэбгъэщхьэпэ хьунукъым.

15-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ зы къэралым и цІыхуу щытыну.
2. Дэтхэнэ зы цІыхур зицІыхуу щыт къэралым щхьэусыгъуэншэу хэбгъэкІ е нэгъуэщІ къэралым и цІыху хьуну иІэ хуитыныгъэм хэбгъэн хьунукъым.

16-нэ пычыгъуэ

1. Зи ныбжь ирикъуа дэтхэнэ зы цІыхухъуми цІыхубзми хуитыныгъэ иІэщ кызыыхэкІа лъэпкъым, зи цІыхуу щыт къэралым е дину иІыгъым кыыхэкІ пэрыуэгъу кыыхуэмыуву, хуиту кыишэну, дэкІуэну, унагъуэ иухуэну.
2. Зэрышэн-зэдэкІуэным теухуа зэээгъныгъэр (нэчыхьыр), зэрышэну-зэдэкІуэнухэм езым я щхьэхуитыныгъэ пэжрэ я фІэфІныгъэ икьурэкІэ яухуэр.
3. Унагъуэр, жылагъуэ-лъэпкъ псэукІэм и лъабжъэ нэхьыщхьэщи, жылэми къэралми кьехьумэр.

17-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ езым и унейуэ е нэгъуэщІхэр иІэхьэгъууэ мылкъу зригъэІэну.
2. Дэтхэнэ зы цІыхур щхьэусыгъуэншэу и мылкъу пэІэщІэ е лъымыІэсыф пщІы хьунукъым.

18-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум гупсысэ, зэхашІэ икІи дин хуитыныгъэ иІэщ. Мы хуитыныгъэм кыызэщІеубыдэр и закъуэу е гупу, нахуэу е унейуэ (щэхуу) и тхьэхуэІуэрыщІэнхэр, и динкІэ щІапхьэхэр нэрылъагъуу яригъэщІэн, игъээзэщІэн хуитыныгъэри.

19-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ зэрыхуейуэ гупсысэну, и гупсысэхэр кыиуэтэну. Мы хуитыныгъэм хэтщ цІыхур и гупсысэхэм кыыхэкІкІэ зыми кыимыгъэгумэщІыну, къэралыгъуэ гъунапкъэхэм емылъытауэ щІэныгъэхэр, гупсысэхэр сыт хуэдэрей гъуэгуки кьэхутэн-къэпщытэн, зыІэрыгъэхьэн хуитыныгъэри.

20-нэ пычыгъуэ

1. Хэти хуитыныгъэ иІэщ Іэщэншэу, зауэ-банэншэу зэхуэсыну, хасэ иухуэну, уха хасэм хыхьэну.
2. Хэти зы хасэ хыхьэну ебгъээ хьунукъым.

21-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ занщІэу езым е хуиту кыыхиха и лІыкІуэхэм я ІэкІэ къралым и зегъэкІуэн Іуэхухэм хыхъэну, хэІэбэну.
2. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ и къралым цІыхубэм кыыхузэригъэпэщ амалхэр зэхэгъэжыншэу, псом хуэдэу зыхуигъэщхъэпэну.
3. Хыкумэт Іэщхъэтетныгъэм и лъабжьэр къралым и цІыхубэм и фІаигъуэныгъэрщ. А фІаигъуэныгъэр утыку къохъэр щэху щІыкІэм тет хэхыныгъэ хуит захуэхэу е цІыхухэм я фІаигъуэныгъэхэр щхъэхуит-псэхуиту кыызэрагъэлъэгъуэфыну гъэпса нэгъуэщІ щІыкІэхэу, зи ныбжь ирикъуа цІыху псоми яхузэІухауэ, я ІэІэтхэми зэхуэдэ гуащІэ яІэуэ, пІалъэ гъэнэхуакІэ кытрагъээзэжхэмкІэ.

22-нэ пычыгъуэ

ЦІыхубэ жылагъуэм зэрыщыщым елътатауэ дэтхэнэ зы цІыхум хуэфэщэщ социалнэ кърэхъумэныгъэ. Кърал гуащІэкІэ е къралыгъуэхэм я зэдэІэпыкъуныгъэкІэ икІи дэтхэнэ зы къралым езым и гъэпсыкІэмрэ и амалхэмрэ елътатауэ дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ и напэрэ и цІыхугъэрэкІэ тыншу зэрызиужыныу экономикэ, социалнэ икІи щІэнхабзэ ІуэхукІэ зыхуэныкъуэну амалхэр ирагъэгъуэтыну.

23-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ лэжьэну, и Іуэхур хуиту кыыхихыну, захуагъэкІэ икІи хуэфІ амалхэмкІэ лэжьэну икІи Іуэхуншагъэм кыщахъумэну.
2. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ зэхэгъэжыншэу зэхуэдэ Іуэху папщІэ зэхуэдэ лэжьапщІэ къратыну.
3. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ езыри и унагъуэри цІыхум хуэфэщэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, щыхуейм деж зылъыІэсыфыну социалнэ хъумэныгъэхэмкІэ щІэгъэбыдауэ зы псэукІэ амал къезытын зы лэжьапщІэ хуэфІ кыІэрыхъэну.
4. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ езым и фІагъэ папщІэ хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхышэну, апхуэдэ зэхэша хыхъэну, хэтыну.

24-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ зигъэпэсэхуну, и нэгу зригъэужыныу, псом хуэмыдэу и лъэжьэгъуэ пІалъэр цІыху хуэфэщэщ шапхъэм иту кыыхуагъэпсыну, пІалъэ гъэнэхуакІэ и лъэжьапщІэри къратурэ гъэпсэхуакІуэ дэкІыну.

25-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цІыхум хуитыныгъэ иІэщ езыри и унагъуэри узыншэн, тхъэгъуэ хуэфэщэ иІэу псэун папщІэ шхыныгъуэ, фэщэ, унэ икІи медицинскэ дэІэпыкъуныгъэ игъуэтыну. Хэти хуитыныгъэ иІэщ, Іуэхуншагъэ, сымаджагъэ, хукъуагъэ, лІыгъуабагъэ, фызабагъэ, жыыгъэ икІи езым имыІэщІагъэ Іуэхугъуэхэм кыыхэкІ амалыншагъэ, тхъэмышкІагъэ кыллысы щытмэ кыщахъумэну, кърэгъэлыну.
2. Анэхэмрэ сабийхэмрэ хуитыныгъэ яІэщ хэхауэ кыкІэлыпльынхэу, кыдэІэпыкъунхэу. Зэрыша зэлІ-зэфыз и бынуи зэмышхъэгъусэхэм къалъхуауи щыррет, сабий псоми я зэхуэдэу, зэхэгъэжыншэу хуагъэщхъэпэр а зы социалнэ кърэхъумэныгъэ амалхэр.

26-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цІыхур хуитц гэсэныгээр зэриггэгъуэтыну. Гэсэныгээр, нэхъ мащІэ дьдэу къапштэмэ икІи лъабжьэ гэсэныгээр ахьшэншэщ. ПэщІэдзэ гэсэныгээр зумыггэІэнкІэ амал зимыІэуэ егъэзыгъуэщ. Техникэ икІи ІэщІагъэ гэсэныгээр хэти хузэІухаггэнущ. Ипщэ гэсэныгээр зэхэгъэжыншэу хэти хузэІухауэ щытын хуейщ езым и сэнауш (талант) елытауэ.

2. Гэсэныгээр цІыхум и цІыхуггэм икьюу зриггэгъуэтыным хуэфІыу гъэпсауэ икІи цІыху хуэфашэхэмрэ хуитыныггэ нэхъщхьэхэмрэ хуащІ щІыхьыр, лъытэныггэр иггэлыщыным, щІиггэбыдэным хуэунэтІауэ щытын хуейщ. Гэсэныггэм цІыхухэр хуцІиггэкъун хуейщ расэ псоми, лъэпкъ псоми, дин гуп псоми я зэхуакум гулытэ, зэгурыІуэ, зэхуэфІныггэ, зэныбжьэгъуггэ дэлыну икІи мамырныггэр кыхьумэн папщІэ Дунейпсо Къэрал Зэгухьэныггэм ириггэкІуэкІ лъэжыггэм зриггэгъуэ щытын хуейщ.

3. Сабийхэм ираггэгъуэтыну гэсэныггэр зыхуэдэнур кыхьэзыхыну хуитыр, псом япэрауэ и анэ-адэрщ.

27-нэ пычыгъуэ

1. Хэти хуитыныггэ иІэщ цІыхубэм и щІэнхабзэ гъащІэм хуиту ныхыхьэну, гъуазджэр зыхуиггэщхьэпэну, щІэныггэ зыужыныггэм хэтыну икІи ар зыхуиггэщхьэпэну.

2. Хэти хуитыныггэ иІэщ езым кыггэщІа щІэныггэ, жьабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэщІаггэхэм мылькуу, пщІэуэ, щІыхьуэ кыпэкІуэу хьуар кыхьухахьумэну.

28-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашэщ мы джэпсалгэм кыщыхэщ цІыху хуэфашэхэмрэ хуитыныггэхэмрэ шаггэггэщІэфыну зы социалнэ икІи дунейпсо гъэпсыкІэ системэ щыІэну.

29-нэ пычыгъуэ

1. Хэти езым и цІыхуггэм хуиту икІи икьюу зриггэгъуэтыну амал кьезыт цІыхубэ жылагъуэми къэралми хуищІэжыпхьэ пщэрылхэр иІэщ.

2. Хэти и хуэфашэхэр зыщыхуиггэщхьэпэкІэ икІи и хуитыныггэхэр щызэрихьэкІэ, нэгъуэщІхэм я хуэфашэхэмрэ я хуитыныггэхэмрэ хуэггэпэжын, абыхэм щІыхь, лъытэныггэ кыхьуеггэщІын икІи демократичэскэ жылагъуэм зэдащтэ щэнхабзэр (этикэр), жылагъуэ гъэпсыкІэр, щыІэкІэр еггэфІэкІуэным и амалхэр кьэхьума хьун папщІэ хэхауэ къэрал хабзэкІэ ггэнэхуа гъунапкъэхэм епхауэ щытц.

3. Дауи иррехьу, мы цІыху хуэфашэхэмрэ хуитыныггэхэмрэ зыхуэбггэщхьэпэ, зепхьэ хьунукъым Дунейпсо Къэрал Зэгухьам и гурылх-гурыщІэхэмрэ и бзыпхьэхэмрэ (принципхэмрэ) кьемызэгъуу.

30-нэ пычыгъуэ

Мы джэпсалгэм кыхьихубыдэ дэтхэнэ зы хабзэ гъэувар зыгурыбггэІуэ хьунукъым мыбы кыщиІуэтыкІа хабзэ гъэувахэм щыц гуэр иІэтыну, иукъуэну дэтхэнэ зы къэралы, гупи, нэрыбги хуитыныггэ ирит хуэдэу.